

Kur'an Tilâvetinde İstanbul Tavrı Üsküdar Ağzı ve Hafız Ali Üsküdarlı (1873-1976)

PROF. DR. NİHAT TEMEL

Marmara Üniversitesi

İstanbul, ilimde, sanatta, kültürde asırlarca merkez olduğu gibi Kur'an tilâveti içinde öyle olmuştur. İnce bir ruhun ve şaşırtıcı bir dehanın ortaya koyduğu o müthiş kubbelerin altında deyim yerindeyse asırlarca İstanbul bülbülleri şakı-mış ve mü'minlerin ruhunu coşturmuştur.

Konuşma dilinde bir bölgeden başka bir bölgeye, bir şehirden başka bir şehre göre karşımıza çıkan farklılıklar Kur'an okuyuşunda da karşımıza çıkar. Beş asra yakın Osmanlı Devletine başkentlik yapmış olan İstanbul Kur'an tilâvetinde de diğer birçok ilimlerde olduğu gibi İslam âleminde merkez vazifesi görmüştür.

“Kur'an Mekke'de nazil oldu, Mısır'da okundu, İstanbul'da yazıldı” şeklindeki yaygın sözün aslında “İstanbul'da yazıldı ve okundu” şeklinde ikmal edilmesi gerektiğini bu tebliğde göstermeğe çalışacağız.

Kur'an Tilâvetinde İstanbul Tavrı

A- Genel Özellikleri: İstanbul tavrında okuyuş fem-i muhsine (güzel ve ölçülü ağza) dayanır. Ölçüyü almış olan ve o ölçüyü okuyuşuna veren bir mukri, öncelikle tecvit kurallarına sıkı sıkıya uyar. Mehâric-i huruftan taviz vermez. Talim döneminde sıkı, katı bir eğitim alınır. Ağzı düzeltmek için aynalı usûl denilen, hocayı taklide dayalı usûl bu dönemde kullanılır. Kalıplar mahreclere yerleştikten sonra sıra onları çıkarıp tezyinât (süsleme) işine gelir. Kalıplar sadece araçtır. İşleri bitince bırakılırlar. Dudak talimi, görüntü ve ses uyumu, hafd-ı savt, raf ve savt (sesin yükseltip alçaltılması) ses ve mana uyumu İstanbul tavrında

Hafız Ali Üsküdarlı

çok önemlidir. İstanbul tavrında makamlar ustalık ile Kur'an tilâvetine uygulanır. Nağme yapmak adına tecvit kaidelerinden taviz verilmez. Musikî de amaç değil, sadece bir araçtır. İstanbul tavrı denge tavrıdır. Arapçadaki "vav" harfi ve ötrelerin okunuşu (ince harfler için) İstanbul tavrında mutedildir. Kalın ile ince, "u" ile "ü" arası bir sestir. İstanbul tavrında mânâ ve ses uyumu (temsili okuyuş) vardır. Vurgu ve tonlamaya dikkat edilir. Kelimeler başından vurgulanarak okunur.

B- Tavr Özellikleri: Anadolu yakasında Üsküdar okuyuşu, Avrupa yakasında ise mutedil okuyuş ve ifrat okuyuşu olmak üzere İstanbul tavrında üç tarz vardır.

1- Avrupa yakasında mutedil (ılımlı) tarzda kıraat edenlerin temsilcisi merhum Hâfız Hasan (Akkuş) Efendidir. Merhum Hendekli Hâfız Abdurrahman (Gürses) Efendinin de bu tarz okuduğu bilinmektedir. Bu okuyuş tarzında, harflere fazla yükleme yapılmaz ama mahreçler de ihmal edilmez. Sergilenen makam sayısı fazla değildir.

2- Avrupa yakası ifrat okuyuşu, temel eğitim kurallarına sıkı sıkıya bağlı, katıktan vazgeçmeyen bir okuyuştur. Harfler mahreçlerinden çıkarken, mahreç ve sıfatlarını tam alırlar. Merhum Hâfız Ayağikesik İsmail Efendi ile ondan biraz

esnek çizgiyi temsil eden Enderunlu İsmail Efendi'nin okuyuşları böyledir. Aynı tarzı devam ettiren Fatih Camii imamı Ömer Efendi'nin; "okuduğunda sanki deprem oluyor" derdi talebesi merhum Mustafa Göl hocamız.

3- Üsküdar okuyuşu ise, itidal ile tefrit arasındadır. Temsilcisi merhum Hâfız Ali (Üsküdarlı) Efendi'dir. Üsküdar okuyuşunda rahat okuyuş hâkimdir. Harflere fazla yüklenme olmaz. Musikînin tilâvete uygulanışında makam zenginliği dikkati çeker. İnce harflerde "ü" ye kaçan bir okuyuş dikkati çeker.

Üstad Hâfız Ali Efendi (Üsküdarlı)

1301 (28/06/1873) yılında İstanbul'da doğdu. Enderun mektebi mezunu olan hoca, memuriyet hayatına Tapu Dairesi kâtabi olarak başlamış, 01.06.1931'de Beyoğlu ilçesi yer altı camiinde imam – hatip olarak göreve başlamıştır. İstanbul İmam – Hatip okulunda Kur'an- ı Kerim öğretmenliği, 1969 yılında Yüksek İslam Enstitüsü'nde Kur'an –ı Kerim, vücuh ve belagat-ı Kur'aniye öğretim üyeliği görevlerinde bulundu.

Hâfız Ali Sadettin Üsküdarlı, icazetli olup, tahsili ortaokula denk kabul edilmiştir. Kur'an – ı Kerim ilmi ve diğer İslami ilimlerde tahsil görmüş, ayrıca hattat ve musikişinas idi. Birçok ünlüye hocalık yapmıştır. Aynı zamanda Reisü'l-kurrâ'lık makamını deruhte eden hoca vafatına müteakip bu makam Gönenli Mehmet Efendi (1901 – 02 Ocak 1991) hocaya intikal etmiştir.

Yaşı sorulduğunda "El bereketül fi'l-meçhul = bereket bilinmeyendedir" şeklinde espri yapan hocamız, vefatına kadar din hizmetine devam etmiş ve 27/08/1976 tarihinde hakkın rahmetine kavuşmuştur. Rahmetli Hoca Efendinin; Mehmet Lütfullah ve Mehmet A. İzzet isimli iki çocuğu vardı. Yer altı camii imamı olarak bilinen hoca efendi Sahra-yı Cedid mezarlığında medfundur. Allah rahmet eylesin.

Ali Rıza Sağman (1890 – 1966): Hoca onun hakkında şunları söyler: Sesinin perdesi azdır, fakat tonu rebap sesine benzer, son derece muhrik ve müessir hançere o nispette zengin, tavır daha güzel ve halâvetlidir. Hâfız Sami (1874 – 26 Nisan 1943) Efendi'nin çıkırında yürüyenlerdendir.

Makamlara olan vukufu ile oldukça rahat bir okuyuşa sahip olan üstadın okuyuşunun taklit edilemediği, talebelerince ifade edilmişse de onları dinleyenler talebelerinin okuyuşunda hocalarından pek çok şey bulurlar. Burada ondan ders ve feyz almış dört öğrenciye yer vermeyi yararlı buldum: Kâni Karaca, , Mehmet Ali Sarı, İsmail Karaçam, Emin Işık.

Kâni Karaca: 1930 yılında Adana'da doğdu. 3 aylıkken geçirdiği bir rahatsızlık (aldığı bir yanlış ilaç) sonucu gözlerini kaybetti. İlkokul öğretmeni Ali Rıza Efendi'den 9 yaşında hıfzını tamamladı. 1950'de İstanbul'a geldi. Sadettin Kaynak'tan mûsiki meşk etti. Üsküdarlı Ali Efendi'den aşere ve takrib icazeti aldı. Uzun yıllar birlikte olduğu hocası Ali Efendi'yi iyi taklit ettiği bilinmektedir. Kansere

yenik düşerek 74 yaşında İstanbul'da 2004 Mayıs'ında aramızdan ayrıldı. Çok güzel ve özel bir icrası yanında muhtelif makamlarda besteleri vardır. TRT arşivlerinde yüzlerce okuyuş örneği bulunmaktadır. Mesut Cemil, Nuri Halil Poyraz, Sadettin Heper, Alaeddin Yavaşca, Refik Fersan, M. Nurettin Selçuk'tan meşk eder. Ruşen Ferit Kam, Vecihe Daryal, Necdet Yaşar, Niyazi Sayın, Cevdet Çağla gibi büyük sanatkârlara refakat etmiştir. Adeta bir yaylı tamburun müzikalitesine sahip olan sesini pek beğendiği Kâni Karaca için, Hâfız Ali Üsküdarlı'nın "Bu çocuk önüme gelen en müsait talebeydi; ama ona bildiklerimin ancak yüzde onunu öğretmiştim ki kayınpederi onu hemen piyasaya sürdü. Yazık oldu." dediği dikkate alınır; Rahmetli Kâni Karaca'nın tavrına ve sanatına hayran olmuş olanların bir kere de eğer rahmetli Ali Üsküdarlı Hoca Efendi'nin öğretmeye fırsat bulamadığı %90'lık bilgiyi de kendisine öğretebilmiş olsaydı Kâni Karaca'nın nasıl daha da bir olağanüstü durumda olacağını hayal etmeleri gerekir. Bu, Hâfız Ali Üsküdarlı'ya yetişmemiş olanların bu zatın nasıl bir Kur'an tilâvet abidesi olduğunu idrak edebilmelerine de bir mukayese ve bir ışık tutar.

Dr. Mehmet Ali Sarı: 1934 yılında Bolu'nun Seben ilçesine bağlı Tepe köyünde dünyaya geldi. Köyünde ilkokul öğretmeninden hâfızlığını tamamladı. 1948 yılında İstanbul'a geldi. Ağa Camii imamı merhum Rahmi Şenses Hocadan aşere, Fatih Camii imamı merhum Ömer Aköz Hocadan (vefatı 1951) fıkıh ve ferâiz dersleri aldı. 1951'de yeni açılan İstanbul İmam-Hatip okuluna kaydoldu. Burada Ali Rıza Sağman Hocadan özel dersler aldı. 1959'da Yüksek İslam Enstitüsü'ne başladı. Burada Hâfız Ali Üsküdarlı Hoca Efendi'den dersler aldı. Çok yakın görüştüğü hoca efendi'nin tavrının, M. Ali Bey'in tavrının oluşmasında da etkili oldu. 1963'te İstanbul İmam-Hatip okuluna tayin oldu. 1972 de İstanbul İslam Enstitüsü'nde Kur'an-ı Kerim, Belâgat ve Vücut öğretim üyeliği yapmaya başladı. 1984'te emekliye ayrıldı. 1990'da Diyanet İslam Ansiklopedisi sekreteri oldu. Halen İslam Ansiklopedisi'nde ilim heyeti üyesidir. Yer altı Camii İmam Hatibi Ali Üsküdarlı Hoca, vaktiyle Abdulhamid Han zamanında saray imamlığı yapmıştır. Onun Yüksek İslam Enstitüsü'nden talebeleri Mehmet Ali Sarı ve İsmail Karaçam hocaların naklettiklerine göre Ali Üsküdarlı Hoca, Macar kralı tarafından bir heyet içerisinde Macaristan'a davet edilir. Çeşitli kültürel faaliyetlere katıldıktan sonra bizzat kral tarafından saraya çağırılır ve bazı görüşmelerden sonra Ali Üsküdarlı Hoca'dan Kur'ân-ı Kerim okuması istenir. O da bir aşr-ı şerif tilâvet eder. Mehmet Ali Hoca'nın ifadesine göre nihavent makamında okunur bu aşr-ı şerif. Ali Üsküdarlı o zamanlar çok genç bir hâfızdır, kurradır, sesi çok güzeldir, edası da pek hoştur. Dolayısıyla onun okuduğu bu ilahi kelimeler, kralı öyle büyüler ki, kraliçeye dönüp bir şeyler söyler. Bu arada Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle ilgili neler söylendiğini merak eden Ali Üsküdarlı Hoca tercümana: "Kral hazretleri kraliçeye ne söyledi?" diye sorar. O da kral hazretlerinin kraliçeye: "Bu okunan kelâm beşer kelâmı olamaz. Beşer kelâmı, insanı bu kadar etkileyemez." dediğini ifade eder.

Prof. Dr. İsmail Karaçam: 1937'de Burdur'da doğdu. 1952 yılında İstanbul İmam Hatip Okulu'na başladı. Burada Ali Rıza Sağman Hocadan özel dersler aldı. 1959'da mezun oldu. Aynı yıl başladığı İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden 1963'te mezun oldu. Bursa İmam Hatip Lisesi'nde üç yıl meslek dersleri öğretmenliği yaptı. 1966'da Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nde öğretim üyesi oldu. 1971'de İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde Kur'an-ı Kerim, Belâgat ve Vücut öğretim üyeliğine tayin edildi 1984'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Kur'an-ı Kerim'in nüzûlü ve Kıraatı* adlı tezi ile doktor ünvanını aldı. 1990'da doçent, 1996'da Profesör ünvanını aldı. 2002'de fakülteadaki görevinden emekliye ayrıldı. Öğrenciliği yıllarında ve sonrasında merhum Üstad Hâfız Ali Üsküdarlı ile yakın görüşmelerde bulunmuştur. Tavrının oluşmasında Üstad Ali Üsküdarlı ile Ali Rıza Sağman etkili olmuştur.

Y.Doç. Dr. Emin Işık: 1936 yılında Hatay'da doğdu. İlkokuldan sonra babası Şemseddin Efendi'den Kur'ân-ı Kerîm ve ilmihal dersleri okudu. Kırıkhan müftüsü Mesrur Efendi'den Arapça, Sarf, Nahiv, Fıkıh dersleri aldı. Antakya müftüsü Abdullah Efendi'den tefsir ve hadis dersleri okudu. Antakya'da bulunduğu tarihte Habib Neccar Camii Kur'an kursunda Numan ve Hacı Emin Efendilerden Kur'an talimi yaptı. Dinî musiki bakımından Antakya'da şöhret sahibi Haririzade Mehmet ve Şeyh Nuri Efendilerden makam ve tecvit kıraatine ait bilgiler öğrendi. Adana İmam Hatip okulunda başladığı orta eğitimini 5. sınıftan sonra geldiği İstanbul İmam Hatip okulunda tamamladı. (1960) Musikide epeyce ilerlemiş olan Bedri Bilgin, Hüseyin Top, İsmail Karaçam, Aydın Tarı, Tayyar Altıkulaç, Mehmet Ali Sarı gurubuna katıldı. Ali Rıza Sağman hocadan mevlit ve mevlit ilahileri meşk etti. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne girdi. (1960) Burada Ali Üsküdarlı Hoca'dan istifade etti. Öğrencilik yıllarında başladığı memuriyet görevine, İstanbul İmam Hatip okulunda öğretmen olarak sürdürdü. 1969 yılında da İslam Enstitüsü'ne asistan oldu. 1984'te Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Ebu Bekr İbnu'l-Enbari Hayatı, Eserleri ve Kitabı'l-Vakf ve'l-İbtida* adlı tezi ile doktor oldu. İlâhiyat Fakültesi'ndeki görevinden 2002 yılında emekliye ayrıldı.

Eski Diyanet Başkanlarından Dr. Tayyar Altıkulaç ve Dr. Ali Kemal Belviranlı gibi daha birçok ünlüye de Üstad Ali Efendi hocalık yapmıştır.

Üsküdar Ağzı:

Kur'an tilâvetinde Üsküdar ağzına sahip hâfızlara özel musiki ve Kur'an eğitimi verilirdi. Hangi sürenin genellikle hangi makamda okunacağı ve hatta bir süre içindeki belirli ayetler okunurken hangi makama geçiş yapılacağı dahi öğretilmiş. Biz buna bugün temsili okuyuş tarzı diyoruz.

Üsküdar Ağzı'nın üstadı; Üsküdar'daki Kaptanpaşa Camii imamı Hafız Ahmed Nazif Hoca (1861–1931) imiş. Nazif Hoca, Üsküdar Selimiye Camii İmamı Hoca

Sabri Efendi'den hıfza çalışmış ve Hacı Faik Bey ile Şeyh Said Özak'dan da meşk etmiştir. Kendisi Celveti tarikatı mensubuydu. Karacaahmet mezarlığında medfundur. Nazif Hoca'dan sonra bu işin eğitimiyle Hafız Ali Üsküdarlı meşgul olmuştur.

Üsküdar Ağzına Sahip Diğer Zevat:

1-Osmanlı Hanedanının son müezzinbaşısı ve Dümbüllü İsmail Efendi'nin (1897-1973) amcası olan Nakkaştepe Camii müezzini Hafız Muhittin Tanık Efendi (1878-1952)

2- Üsküdar Emetullah Gülnüş Valide Sultan Camii İmam ve Hatibi hazerfen Necmeddin Okyay Hoca (1883-1976).

3- Üsküdar Mihrimah Sultan Camii (iskele Camii) imamı Nazif Uncu Hoca'dır (1886-1958). Hazerfen Necmeddin Okyay Hoca Kur'an tilâvetinde "Üsküdar ağzı" eğitimi almamış olmasına rağmen bu ağzı edalı bir şekilde gayet iyi taklit edenlerden olduğu söylenir.

Öğrencilerinden Hafız Ali Üsküdarlı Hoca Efendi İle İlgili Bazı Hatıralar:

Prof. Dr. İsmail Karaçam: Hafız Ali Efendi bu memleketin yetiştirdiği ve daha yetiştireceğini zannetmediğim, Türk musikisini Kur'an-ı Kerim'in tilâvetinde istihdam eden, eşi görülmemiş bir üstadır.

Kendisine mahsus üslubu, yetiştirdiği talebe üzerindeki müessiriyeti, ahlakı ve karakteri bakımından özellik taşıyan bir insandı. Üzülmesin diye hüzzam makamını çok az okuyan, hayatı seven bir güzel sohbet adamıydı. Rahmetullahi aleyhin bir tabiri vardı. Derdi ki; "Bir makama geldin mi, o makamın furuâtı karşısında şöyle yarım daire şeklinde otururlar. Sıra ile -beni alıver- der, öteki -beni alıver- der, öteki -beni alıver- der. Onun işi biter, öteki -beni alıver- der. Bu tabir aynen Hoca rahmetlinindir. Ömrümde onun kadar bu işte muvaffak olmuş bir insan görmedim."

Erenköy, Sahra-yı Cedid. Sene 1972 olacak. Tayyar Altıkulaç Diyanet İşleri Reis muavini, Saim Yeprem de Diyanet neşriyat müdürü idi. Bu zevat bir hatıra olmak üzere Ali Efendi merhumdan bir kıraat-ı âşere veya takrib tariki ile Kur'an-ı Kerim almak istemişler. Hoca rahmetli "bu uzun iştir, bunu ben yapamam" demiş. Sonra "*düz bir hatim alalım*" demişler, ona razı olmuş. "Hocam biz size imkân hazırlayacağız". Bunun üzerine İstanbul'a geldiler. Akay diye büyük bir teyp vardı, dönen bantlar. O kadar güçlü ki Tayyar Bey söylüyordu, "Bunu sizin apartmanın üstüne kursak ta son sesini versek, hoparlör gibi, ses ta Kadıköy'den dinlenir." Arada 7-8 km mesafe var. Öyle özel bir cihazdı. Onu aldılar araba ile getirdiler İstanbul'a. Bu işi hoca ile beraber yapacak, daha doğrusu hocaya hizmet

Bir diploma töreni (sağdan sola) Ömer Kirazoğlu, Ali Üsküdarlı, Oral Çilingiroğlu, Osman Pazarlı, Sabri Sözeri

edecek bu aletleri kullanacak birisi lazım. Diyanette çalışan epeyce bir adam aramışlar. Hoca rahmetli çok titiz bir adamdı. Kabul etmemiş hiç birini. Nihayet hocam şöyledir, böyledir den sonra, “Ben bunu İsmail Karaçam’dan başkasıyla yapmam azizim” demiş. Bana da daha önce geldiler. “Bu işi bana yıkacağı benziyorsunuz, sakın ha ben bu işi hoca ile yapamam” demiştim. Fakat hoca böyle deyince iş başımıza patladı. Bu işi nasıl yapacağız? Başka türlü çaresi yok. “Siz makineyi bizim eve kuracaksınız, hoca gelecek açacağız kapatacağız, hoca okuyacak”. Böylece hoca iki ayda hatmi okudu. Hoca rahmetli çok titiz bir adamdı. Katiyen yüzünden okutamadım. Hatta bir gün açtım okuyacağı yeri hocanın. Karşıda bir makine de olunca insanın tabii hali bozuluyor. Şöyle bir yer yaptık ona evin bir köşesinde, gelince okusun diye. Hoca geldi oturdu, kulaklıkları falan takıyoruz. Hoca orada Mushaf’ı görünce döndü öbür tarafa başladı okumaya. Zaman zaman bu okuyuşu esnasında hatalar oluyordu ve ben bunlara müdahale ediyordum acizane ve hoca efendi “ne oldu gene” diyordu. Umumiyetle hatalar vakıf ve ibtida bahislerinde oluyordu. Ben de ona izah ediyordum. “Hocam burada vakıf yapmak münasip olmaz” “Neden” Ben anlatıyordum. Hocam burada ibtida etmek

olmaz” “Neden” İzah ediyordum. “Bana dediler ki” dedi. “Tayyar Efendiler, falan ile yap bunu, filan ile yap dediler. Ben de İsmail Efendi olmadan olmaz, dedim. Ne kadar haklıymışım görüyor musun?”

Hoca ile biz komşuyduk. O komşuluk dolayısıyla hoca rahmetli aramızdaki yaş farkına rağmen yanına gelir, beni yalnız bırakmazdı. Allah rahmet eylesin. Hoca ile benim bir kitap olacak kadar hatıramız vardır.

Dr. Mehmet Ali Sarı: “Ben daha çok Ali Üsküdarlı’yı dinlediğim için onun tavrını benimsedim. Ali Efendi makamata uygulardı, ama sırtmazdı makamlar. Nasıl geçiş yaptığını anlamazdınız, külfetsiz rahat okurdu.” Ali Efendi taklit edilemez. Ali Efendi sindirilir ama taklit edilemez. Çünkü Ali Efendi buradan Beyazıt’a 20 yoldan gider, ama Hafız Hasan Akkuş Efendi iki, bilemedin üç yoldan gider. O yollardan birinde onu yakalarsın. Ya birindedir, ya diğerinde, ya öbüründedir. Ama 20 yoldan giden bir insanı nasıl bulacaksın? Yakalayamazsın. Ama onun genel tavrını üslubunu sindirmek mümkün. Ama hoca bir yaptığı nağmeyi bir daha yapmaz. Hep değişik akortlar, değişik makamlar kullanır. Hoca başlı başına bir okuldu. Özetle İstanbul ekollerinden Ali Efendi’ninki saray ekolüdür. Talebeleri Kâni Karaca ve Hafız Ahmet Bolulu’yu da unutmamak gerekir.

Ali Efendi ile Beykoz İncirli köyünde bir mezuniyet cemiyetine katılmıştık. Ali Efendi cemiyetlere geç gelir, erken çıkardı. Cemiyet sonrası hocalar cami önündeki kahvede oturmuş, çay içip hasret gideriyorlardı. Ali Efendi onları gördü. Bir yanında ben varım, diğer yanında Kâni Karaca. Onlara şöyle bir baktı. “Bunlar şimdi işi medreseye dökerler” dedi. “Fıkıh, hadis konularına girerler.” Sıkılmaya gelmezdi hoca efendi. “Biz şöyle bir lamelif çizelim” dedi. Şöyle gidip şöyle gelmeye lamelif çizmek denirdi. Beykoz’dan Paşabahçe’ye. Hava da güzel. “Paça meşhurdur burada, ama biz eski paçayı bulamayız” dedi. Boğaza nazır bir kıraathanede çay içtik. Otobüse bindik Üsküdar’a gitmek için. Otobüsün en arkasında ben, Kâni Karaca ile Hoca Efendi birlikte önümde oturdular. Ben de arkalarındayım. Kâni Karaca âmâ görmüyor; Ali Efendi fotörünü önüne indirdi, o da görünmez oldu. Bir başladılar, Üsküdar’a kadar konser verdiler. Halk otobüsünde 30 km’lik klasik müzik konseri.

Ali Efendi ile çok anılarımız vardı. Ali Efendi başka adamdı. Abdurrahman Efendi vakur ve ciddi idi mesela. Ali Efendi şiir okurdu, edebiyattan da anlardı. Baki Süha Edipoğlu ile Hoca bir radyo programı yaptılar. Baki Süha Edipoğlu, edebiyatçı, çok kibar tarzda Ali Efendi’nin yaşını sordu. “Allah uzun ömürler versin. Ne zamandır sizden istifade ediyoruz, acaba yaşınız ne alemde?” diye sordu. Hoca “el bereketü fi’l-meçhul” dedi. “Meçhuldedir bereket.” Onun için müsaade edersen o bize kalsın. İşte Ali Efendi budur. Kaba insanlardan hoşlanmazdı. Ham değildi, pişmişti. Saray erkânı ile padişah ile görüşmüştü. O aldı götürdü bu işi.

Merhum Kâni Karaca: Hocama bir gün mevlitten Tevhid bahrini onun nağmeleriyle teybe okudum ve dedim ki hocam: “sizin çok önceleri okuduğunuz tev-

hit bahrini buldum dinler misiniz? “Çok memnun olurum” dedi. Bahrin sonuna yakın bir yerde “Ulan kör, bu nağme benim değil senin” dedi. Hocayı en iyi ben taklit ederdim. Onu taklit çok zordu, hatta imkânsız gibiydi.

Hocam, Karaköy'deki Yer altı Camiinde Kur'an okurken; İstanbul'un köklü ailelerinden, Osmanlı Hanedanına mensup fertler, meşhur müzik adamı, besteci, kompozitör Cemal Reşit Rey, kardeşi meşhur tiyatro adamı Ekrem Reşit Rey kardeşler ve daha pek çok musiki adamı ve sanatkâr kendisini dinlerdi.

Prof. Dr. Nihat Temel: Hoca Efendi ile çok beraber olduk. Enstitü'den Cuma günleri kaçıp, Yer altı Camiinde Cuma namazından önce okuduğu 45 dakikalık Kur'an-ı Kerim'i hep dinlemeye çalıştım. Bu gidiş gelişimizde bir hukukumuz oluştu. Beni çok sevdi ve birçok merasime, gittiği yere beraberce gittik. Bu şerefi bana bahsettiği için Allah'a şükrediyorum. Birçok hatıradan sadece iki tane anlatacağım:

Fatih Camiinde bir hafızlık merasimine beraber gittik. Abdestini aldı. Ağızlığını temizledi. Vakit erkendi. “şurada bir çay içelim” dedi ve cami avlusunun dışındaki hasır sandalyeleri olan bir çayhaneye oturduk. Çayını yudumlayıp sigarasını içerken bana Telhis ve Muhtasar'dan şiirler okuyordu ki, o arada hocayı tanıyan birisi geldi. “Ben Doktor Süleyman hocam” dedi. Hoca ona da çay söyledi ve şiirlere devam etti. Doktor Bey kendisiyle hocanın ilgilenmediğini görünce tekrar “Hocam ben Doktor Süleyman'ım” deyince hoca “Ne yapalım ben de Hafız Ali'yim” demişti. Hafızlık ona göre bütün meslek ve makamların ve her şeyin üstündeydi.

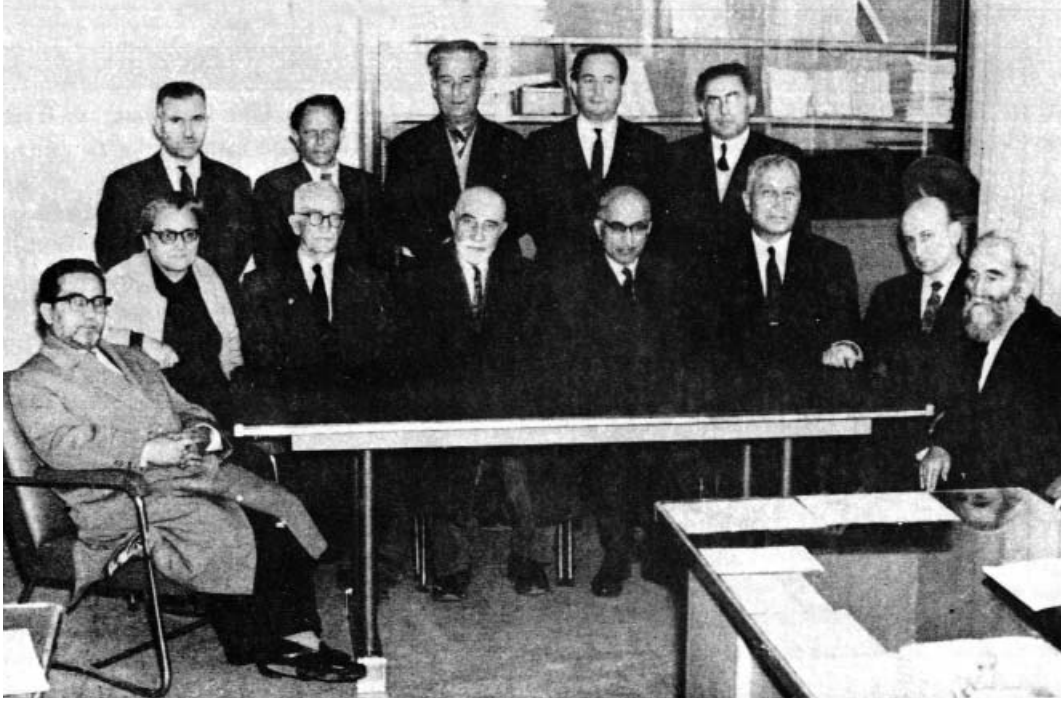
Yeraltı Camii'nin çıkışındaki Pilavcı Arnavut'tan yediğimiz nohutlu pilavı, katibim aile çay bahçesinde beraber dinlediğimiz taş plakları, Beyoğlu Ağa Camiinin imam odasındaki haftalık sohbetlerini (Kemal Batanay, Hafız Kemal, Sadettin Heper) daha ismini hatırlayamadığım nice zevatla yapılan ve bir devrin musiki ve tilâvet dehalarını dinleme fırsatını bana tattıran hocamıza rahmet diyor, minnet ve şükranlarımı vücudi manevilerine arz ediyorum.

Sonuç

Geçmiş yüzyıllar içinde Kur'an tilâvetinde İstanbul'a has bir okuyuş tavrının doğduğu ve geliştirildiği açıktır. Belki İstanbul'un fethiyle daha bir zenginleşerek günümüze kadar gelmiş olan bu tavrın ve Üsküdar Ağzı'nın iyi bilinmediği ve yeni nesillere gereği gibi aktarılmasında sorunlar yaşandığı da bir gerçektir.

Hac mevsimlerinde ve başka vesilelerle Arap ülkelerinden getirilen kasetler ülkemizde Kur'an öğrenimi görenler arasında bir taklit modasının yayılmasını da peşinden getirmiştir. Bu durum ise, Kur'an tilâvetinde asırların içinden süzülerek gelen güzel bir okuyuş tarzı olan İstanbul tavrının unutulması ve terk edilmesine sebep olmuştur.

Başta Diyanet İşleri Başkanlık Birimleri olmak üzere Türkiye'mizdeki İlahiyat Fakültelerinde bu alanda yapılacak çok şeyler olduğunu düşünüyor ve yapılacağı kanaatini taşıyorum.

Ali Üsküdarlı, mesai arkadaşlarıyla birlikte (oturanlardan soldan dördüncü)

İlim, ahlak timsali, şair, edip, musikişinas, tilâvet ve kıraat üstadı, bir devri bütün değerleri ile yaşayan ve bize haliyle, ka'liyle aktaran Üsküdarlı Hafız Ali Efendi'yi sizlere anlatma ve hatırlatma fırsatını bana veren Üsküdar Belediyesi bütün yetkililerine teşekkürü bir borç biliyor, hepinize saygılar sunuyorum.

KAYNAKLAR

- AKAKUŞ Recep "Akkuş Hasan" *TDV İslam Ansiklopedisi*, XI, İstanbul 1989.
 BALTACI Cahit vd., *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, İstanbul 2000.
 ÇOLLAK Fatih, *Reisü'l-Kurra Hendekli Hafız Abdurrahman Gürses Hoca Efendi*, İstanbul 2002.
 Elif ÇOŞKUN, *İstanbul'da Kur'an Tilâveti*, (Mezuniyet Tezi), İstanbul 2005.
 KARAÇAM İsmail, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, İstanbul 1984.
 OKIÇ M. TAYYİB, *Kur'ân-ı Kerîm'in Üslubu ve Kıraati*, Ankara 1963.
 ÖZCAN Nuri, "Hafız Sami", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XV, İstanbul 1997.
 SAĞMAN Ali Rıza, *Meşhur Hafız Sami Merhum*, İstanbul 1947.
 SAĞMAN Ali Rıza, *Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar*, İstanbul 1951.
 SAĞMAN Ali Rıza, *Sağman Tecvidi*, İstanbul 1955.
 ŞENSES Rahmi, *Bugünün Meşhur Huffaz-ı Kiramı ve Mevlidhanlar*, İstanbul 1965.
 Yaşayan Huffaz-ı Kiram'dan Hatıralar